

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

2019 йил "25" оқтабр

“КЕЛИШИЛДИ”
Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги

2019 йил “10” оқтабр

Рўйхатга олинди № ВД-5230100-2.02

2019 йил “19” оқтабр

ИҚТИСОДИЁТ НАЗАРИЯСИ
ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси:

- 100000 – Гуманитар
- 200000 – Ижтимоий соҳа, иқтисод ва хукук
- 300000 – Ишлаб чиқариш-техник соҳа
- 600000 – Хизматлар соҳаси

Таълим соҳаси:

- 110000 – Педагогика
- 230000 – Иқтисод
- 330000 – Компьютер технологиялари ва информатика
- 610000 – Хизмат кўрсатиш соҳаси

Таълим йўналишлари:

- 5111000 – Каф таълими (5230100-Иқтисодиёт, 5330200-Информатика ва ахборот технологиялари (иктисодиёт))
- 5230100 – Иқтисодиёт (тармоклар ва соҳалар бўйича)
- 5230200 – Менежмент (тармоклар ва соҳалар бўйича)
- 5230300 – Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ташкил этиш
- 5230400 – Маркетинг (тармоклар ва соҳалар бўйича)
- 5230500 – Божхона иши (божхона назорати)
- 5230600 – Молия
- 5230700 – Банк иши
- 5230800 – Соликлар ва солиққа тортиш
- 5230900 – Бухгалтерия хисоби ва аудит
- 5231100 – Жаҳон иқтисодиёти ва ҳалкаро иқтисодий муносабатлар (мintaқалар ва фаoliyat турлари бўйича)
- 5231200 – Сугурта иши
- 5231300 – Пенсия иши
- 5231400 – Статистика (иктисодиёт)
- 5231500 – Баҳолаш иши
- 5231600 – Мехнат иқтисодиёти ва социологияси
- 5231700 – Кадрлар менежменти
- 5231800 – Ижтимоий соҳа ва инсон ресурслари менежменти
- 5231900 – Корпоратив бошқарув
- 5232000 – Давлат бюджетининг газна ижроси
- 5232200 – Эконометрика
- 5232300 – Mintaqaviy iqtisodiёт,
- 5232400 – Иқтисodiy xavfsizlik, ,
- 5232500 – Логистика
- 5232600 – Бизнес информатика
- 5234100 – Ракамли иқтисодиёт
- 5234200 – Реклама иши
- 5330200 – Информатика ва ахборот технологиялари (иктисодиёт)
- 5610100 – Хизматлар соҳаси (туризмни ташкил қилиш ва бошқариш)
- 5610200 – Мехмонхона хўжалигини ташкил этиш ва бошқариш
- 5610300 – Туризм (фаoliyat йўналишлари бўйича)

Тошкент – 2019

Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўкув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 2019 йил “19” 04 даги 2 -сонли баённомаси билан маъқулланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2019 йил “2” 05 даги 394 -сонли буйруғи билан маъқулланган фан дастурларини таянч олий таълим муассасаси томонидан тасдиқлашга розилик берилган.

Фан дастури Тошкент давлат иқтисодиёт университетида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

Ш.Ш. Шодмонов	- ТДИУ “Иқтисодиёт назарияси” кафедраси профессори, иқтисод фанлари доктори, профессор.
Б.Д. Хажиев	- ТДИУ “Иқтисодиёт назарияси” кафедраси мудири, иқтисод фанлари номзоди, доцент.
Б.Э. Мамараҳимов	- ТДИУ “Иқтисодиёт назарияси” кафедраси доценти, иқтисод фанлари номзоди, доцент.

Такризчилар:

Т.Т. Жўраев	- ТМИ, “Иқтисодиёт” кафедраси профессори, иқтисод фанлари доктори, профессор;
Х.П. Абулқосимов	- УзМУ, “Иқтисодиёт назарияси” кафедраси профессори, иқтисод фанлари доктори, профессор.

Фан дастури Тошкент давлат иқтисодиёт университети Кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (2019 йил “29” 03 даги “9” -сонли баённома).

*Кафедра мудири
б.Хажиев
и.шодмонов
б.Мамараҳимов*

I. Ўқув фанининг долзарблиги ва олий касбий таълимдаги ўрни

Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев “Иқтисодиёт соҳасида олдимиизда турган вазифалар ҳақида гапирганда, аввало, кенг қамровли иқтисодий ислоҳотлар негизида қуидаги мақсадлар мужассам эканини қайд этиш лозим: – очиқ иқтисодиёт, соғлом рақобат, ишбилармонлик ва инвестиция муҳитини тубдан яхшилаш учун зарур шароитларни яратиш; – иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш, хусусий секторни жадал ривожлантириш орқали янги иш ўринларини кўпайтириш; – иқтисодиётни модернизация ва диверсификация қилиш, меҳнат унумдорлигини ошириш орқали юқори иқтисодий ўсишни таъминлаш; – “яширин” иқтисодиётга қарши курашиш, унинг ҳажмини кескин қисқартириш; – валютани эркинлаштириш сиёсатини изчил давом эттириш, барқарор монетар сиёсатни амалга ошириш; – иқтисодиётни ривожлантиришга доир стратегик вазифаларни рӯёбга чиқаришга қодир малакали кадрларни тайёрлаш” лозимлиги тўғрисида таъкидлаб ўтди¹. Ушбу муаммолар ва ҳаётнинг ўзи олдимиизга қўйган мураккаб вазифаларни тезроқ ҳал қилиш, уларнинг ечимини излаб топиш, кўп жиҳатдан кишиларнинг иқтисодиёт сирларини, айниқса, бозор иқтисодиёти муносабатларининг мазмунини, уларнинг талаблари, зиддиятли ва чалкаш хусусиятларини, қонун-қоидаларини, мамлакатимизда иқтисодий тараққиётни жадаллаштириш мақсадида қабул қилинган стратегик дастурлар мазмунини, амалга оширилаётган кенг қўламли иқтисодий ислоҳотларни янада чуқурлаштириш, инсон манфаатини биринчи ўринга қўйиш, иқтисодиётни эркинлаштириш, таркибий ўзгартириш, модернизациялаш ва диверсификациялашнинг мақсади ва моҳиятини чуқурроқ билишларига боғлиқдир. “Иқтисодиёт назарияси” фани иқтисодиёт тушунчаларини, унинг қонун-қоидаларини, тежамли хўжалик юритиши сирларини, турли кишилар ва хўжаликларнинг бир-бирлари билан манбаатли иқтисодий алоқада бўлиб, унумли меҳнат қилиш йўлларини ва шаклларини ўргатади.

Жамиятда рўй берадиган иқтисодий қонунларни билиш ва уларнинг амал қилишига онгли муносабатда бўлишда, мамлакатни демократлаштириш ва иқтисодиётни бозор тамойиллари асосида ислоҳ қилиш жараёнлари моҳиятини тушуниш учун зарур бўлган билимларни беришда «Иқтисодиёт назарияси» фанининг роли бекиёсдир. Бугунги кунда ёш авлодда хусусан талабаларда бунёдкорлик ғояларини шакллантириш, уларнинг илмий дунёқарашини чуқурлаштириш ва кенгайтириш, иқтисодий маданиятини ошириш каби муҳим амалий вазифаларни бажариш орқали мазкур фаннинг аҳамияти тобора ошиб бормоқда.

Шу билан бирга 2017 йил 20 апрелда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чоратадбирлари тўғрисида”ги қарори қабул қилинди, бундан ташқари олий таълим тизимини келгусида янада такомиллаштириш ва комплекс ривожлантириш бўйича энг муҳим вазифалардан бири сифатида “...халқаро таълим

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси // Халқ сўзи газетаси, 2018 йил 29 декабрь.

стандартларига асосланган илфор педагогик технологиялар, ўқув дастурлари ва ўқув-услубий материалларни кенг жорий қилиш...” вазифаси қўйилди. Белгиланган вазифалар ва қўйилган талаблардан келиб чиқиб, “Иқтисодиёт назарияси” фани бўйича ушбу ўқув дастури ишлаб чиқилди.

II. Ўқув фанининг мақсади ва вазифаси

Фанни ўқитишдан мақсад – талабаларга жаҳон миқёсида тўпланган ва бир тизимга келтирилган иқтисодий билимларнинг назарий асосларини, иқтисодиётнинг асосий тушунчалари, категориялари, қонунларини, тамойилларини, уларнинг амал қилиш хусусиятлари ва механизмларини ҳамда уларни амалда татбиқ этиш кўникмасини ҳосил қилишдан иборат.

Ушбу мақсадга эришиш учун фан талабаларни тараққиётнинг турли босқичларида ва турли мамлакатларда таркиб топиб шаклланган назарий билимлар, иқтисодий мушоҳада қилиш усуллари билан қуроллантириш; иқтисодий ҳодиса ва жараёнлар мазмунини мантикий мушоҳада қилиш учун зарур бўлган услубий ёндашувларни эгаллашига кўмаклашиш; улар онгига иқтисодий тараққиётда эришилган ютуқлар асосида миллий мафкуранинг асосий қоидаларини сингдириш; иқтисодиётни модернизациялаш, эркинлаштириш ва ислоҳотларни чуқурлаштириш асосида ҳозирги замон ривожланган бозор иқтисодиётини шакллантиришнинг долзарб муаммоларини очиб бериш; иқтисодиёт ва иқтисодий муносабатлар тўғрисида миллий кўникмаларни ҳосил қилиш вазифаларини бажаради.

Фан бўйича талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар

Талаба:

– ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг умумий асослари, босқичлари, ўзгариш сабаблари ва оқибатлари; ҳозирги замон бозор иқтисодиётининг хусусиятлари; иқтисодий қонунлар ва категориялар тўғрисида **тасаввурга эга бўлиши;**

– иқтисодиёт назарияси асосларини; миллий иқтисодиётнинг амал қилиши ва ривожланиши қонуниятларини; макроиқтисодий даражадаги вазиятларни; иқтисодий жараёнларнинг амал қилиш хусусиятларини **билиши ва улардан фойдалана олиши;**

– талаба иқтисодий ҳодиса ва жараёнларни таҳлил қилиш усулларини билган ҳолда самарали қўллаш; иқтисодий қонунларни, илмий тушунчаларнинг (категорияларнинг) амал қилиш хусусиятларини, механизмларини билган ҳолда иқтисодий муаммолар бўйича ечимлар қабул қилиш **кўникмаларига эга бўлиши керак.**

III.Фаннинг мазмуни

1-МОДУЛ. ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТНИНГ УМУМИЙ АСОСЛАРИ

1-мавзу. “Иқтисодиёт назарияси” фанининг предмети ва билиш услублари

Иқтисодиёт тушунчаси ва турлари. Иқтисодий фаолиятнинг мазмуни. Такрор ишлаб чиқаришнинг мазмуни ва фазалари: ишлаб чиқариш, тақсимот, айирбошлаш, истеъмол. Эҳтиёжларнинг мазмуни ва уларнинг туркумланиши. Эҳтиёжларнинг ўсиб бориши қонуни. Иқтисодий ресурсларнинг мазмуни ва туркумланиши. Иқтисодий ресурслар ва эҳтиёжларнинг қондирилиш даражаси ўртасидаги боғлиқлик. Иқтисодиёт олдидаги муаммолар.

Иқтисодиётга оид билимларнинг шаклланиши ва ривожланиши. Қадимги Шарқ ва Ғарб халқларидаги иқтисодий ғоялар. Иқтисодиёт назариясининг фан сифатида шаклланишидаги асосий оқимлар: меркантилизм, физиократлар, инглиз классик иқтисодий мактаби, марксизм ва маржинализм. Ҳозирги замон иқтисодиёт назариясидаги асосий оқимлар.

Иқтисодиёт назарияси фанининг предмети тўғрисида турлича ёндашувлар. Иқтисодиёт назарияси фанининг предмети. Иқтисодий ҳодиса ва жараёнлар. Моддий ва маънавий неъматларни ишлаб чиқариш, тақсимлаш, айирбошлаш ва истеъмол қилиш жараёнидаги иқтисодий муносабатлар.

Иқтисодиёт назарияси фанининг вазифалари. Иқтисодиёт назариясининг бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги. Иқтисодиёт назарияси – барча иқтисодий фанларнинг услугбий пойdevori ва давлат иқтисодий сиёсатининг илмий асоси эканлиги. Ҳозирги замон иқтисодий тафаккурининг шаклланишида, ижтимоий-иктисодий ривожланиш муаммоларини таҳлил қилиш ва билишда иқтисодиёт назарияси фанининг роли. Иқтисодиёт назарияси фанининг талаба-ёшлар онгida илмий дунёқарашни шакллантиришда ва миллий истиқлол ғоясини сингдиришдаги аҳамияти.

Иқтисодий қонунлар ва категориялар. Иқтисодий қонунларнинг туркумланиши.

Иқтисодий ҳодиса ва жараёнларни билиш усуллари: иқтисодий қонунлар, ҳодисалар ва жараёнларни илмий билишнинг диалектик қоидалари, илмий абстракция, индукция ва дедукция, таҳлил ва синтез, мантиқийлик ва тарихийликнинг бирлиги, икки томонлама ёндашув, эмпирик усул ва фаразлардан фойдаланиш. Микро ва макроиктисодий таҳлил. Иқтисодий таҳлилда математик, статистик ва график усуллардан фойдаланиш. Позитив ва норматив усуллар. Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев маърузаларини ва Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегиясини ўрганишнинг илмий услугбий аҳамияти.

2-мавзу. Ишлаб чиқариш жараёни ва унинг натижалари

Ишлаб чиқаришнинг аҳамияти тўғрисидаги турли мактаб вакилларининг фикр ва қарашлари. Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг туркумланишига

турлича ёндашувлар. Ишлаб чиқариш омилларининг ўзаро боғлиқлиги ва бирбиирнинг ўрнини босиши.

Ишлаб чиқариш жараёнининг мазмуни ва унинг иқтисодий асослари. Ишлаб чиқаришнинг таркибий тузилиши. Ишлаб чиқариш жараёнининг икки томони. Қисқа ва узоқ даврдаги ишлаб чиқариш. Ишлаб чиқаришнинг жамият ҳаётидаги аҳамияти. Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишнинг ўзаро боғлиқлиги. Товар ва хизматлар нафлиилиги ва қийматининг яратилишида ишлаб чиқариш омилларининг роли.

Ишлаб чиқаришнинг умумий ва пировард натижалари. Ялпи ижтимоий маҳсулот. Такорий ҳисоб. Оралиқ маҳсулот, пировард маҳсулот, қўшилган маҳсулот, соф маҳсулот. Зарурий ва қўшимча маҳсулот. Кўшимча маҳсулот нормаси ва массаси. Кўшимча маҳсулотнинг зарурлиги ва аҳамияти. Ишлаб чиқариш функцияси. Умумий, ўртача ва сўнгги қўшилган маҳсулот, уларни ҳисоблаш тартиби. Сўнгги қўшилган омил унумдорлиги. Унумдорликнинг пасайиб бориши қонуни.

Ишлаб чиқариш имкониятлари тушунчаси. Тўла бандлик. Ишлаб чиқариш имкониятлари чегараси. Ишлаб чиқариш имкониятлари эгри чизифи. Муқобил харажатлар. ФТТ ва ишлаб чиқариш имкониятлари чегарасининг кенгайиши. Ўзбекистонда 2017-2021 йилларда юқори технологияли қайта ишлаш тармоқларини, энг аввало, маҳаллий хомашё ресурсларини чуқур қайта ишлаш асосида юқори қўшимча қийматли тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни жадал ривожлантириш.

Ишлаб чиқариш самарадорлиги. Иқтисодий ресурсларни тежаш қонуни. Мехнат унумдорлиги ва унга таъсир қилувчи омиллар. Самарадорликни белгиловчи кўрсаткичлар тизими. Ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш омиллари: ФТТнинг эволюцион ва революцион шакллари, мамлакатимизда иқтисодиётни таркибий ўзгартириш, модернизациялаш ва диверсификация қилиш жараёнларининг давом эттирилиши. Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев маърузаларида ва Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегиясида ишлаб чиқаришни жадал ривожлантиришга алоҳида эътибор берилиши ва унинг сабаблари. Ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштиришни рағбатлантириш сиёсати.

3-мавзу. Иқтисодий тизимлар ва мулқчилик муносабатлари

Ижтимоий-иктисодиёт тараққиёт босқичларини билишга турли хил ёндашувлар: тарихий-формацион, маданийлашиш (цивилизация) даражаси, техника ва технологик даражаси, иқтисодий тизимлар ўзгаришижатидан ёндашув. Жамиятнинг ишлаб чиқарувчи кучлари. Ишлаб чиқариш муносабатлари. Ишлаб чиқариш усули. Ижтимоий-иктисодий формация. Цивилизациянинг тарихий ривожланиш типлари. Цивилизацияларнинг алмашуви назарияси. Ишлаб чиқаришнинг технологик усули. Оддий кооперация, мануфактура ва йирик машиналашган ишлаб чиқариш. Индустрлашишгача бўлган жамият, индустрлашган жамият, юқори индустрлашган (ахборотлашган) жамият.

Иқтисодий тизим тушунчаси. Иқтисодий тизим моделлари: анъанавий иқтисодиёт, маъмурий-буйруқбозлик иқтисодиёти, бозор иқтисодиёти. Бозор иқтисодиётининг босқичлари: эркин рақобатга асосланган ва ҳозирги замон бозор иқтисодиёти. Мулкчилик муносабатларининг иқтисодий мазмуни. Мулк обьекти ва субъекти. Мулкчиликнинг иқтисодий ва ҳуқуқий жиҳатлари. Мулк шаклларининг таснифланиши. Давлат мулки, жамоа мулки, шахсий мулк, хусусий мулк ва аралаш мулк.

Иқтисодиётни ислоҳ қилишда мулкчиликнинг ўрни. Мулкчилик шаклларини ўзгартириш усуллари: миллийлаштириш, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш. Давлат мулкини хусусийлаштиришнинг усуллари.

Иқтисодиётни ислоҳ қилишда мулкчиликнинг ўрни. Мулкчилик шаклларини ўзгартириш усуллари: миллийлаштириш, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш. Давлат мулкини хусусийлаштиришнинг усуллари. Ўзбекистон Республикасида мулкчиликни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёнини амалга ошириш босқичлари.

2017-2021 йилларда давлат мулкини хусусийлаштиришни янада кенгайтириш ва унинг тартиб-таомилларини соддалаштириш, хўжалик юритувчи субъектларнинг устав жамғармаларида давлат иштирокини камайтириш, давлат мулки хусусийлаштирилган обьектлар базасида хусусий тадбиркорликни ривожланитириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, хусусий мулк ҳуқуқи ва кафолатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлаш.

4-мавзу. Товар-пул муносабатлари ривожланиши бозор иқтисодиёти шаклланиши ва амал қилишининг асосидир

Ижтимоий хўжалик шакллари. Натурал ва товар ишлаб чиқаришнинг белгилари ва фарқлари. Товар ишлаб чиқаришнинг вужудга келиши ва ривожланиши сабаблари. Турли иқтисодий мактаб вакилларининг натурал ва товар ишлаб чиқариш тўғрисидаги назариялари.

Товар ва унинг хусусиятлари. Товарнинг нафлиилиги ва айирбошланиш қобилияти (қиймати). Товар қийматининг миқдори. Индивидуал ва ижтимоий зарурий нафлиилик. Индивидуал ва ижтимоий-зарурий меҳнат сарфлари. Ижтимоий-зарурий иш вақти. Меҳнатнинг икки ёқлама тавсифи: аниқ меҳнат ва абстракт меҳнат. Меҳнат унумдорлиги ва интенсивлигининг товар қиймати миқдорига таъсири.

Қийматнинг меҳнат назарияси. Қиймат қонуни. Товар қиймати ва нархининг ўзаро фарқланиш шарт-шароитлари. Кейинги қўшилган миқдор нафлиилиги назарияси. Умумий ва аниқ нафлиилик. Нафлиикнинг пасайиб бориши. Қийматнинг меҳнат назарияси ва кейинги қўшилган миқдор нафлиилиги назариясининг ўзаро алоқаси ҳамда бир-бирини тўлдириши. Қиймат парадокси.

Пулнинг келиб чиқиши ва мазмуни. Пулнинг рационалистик ва эволюцион концепциялари. Қиймат шакллари. Пул тўғрисидаги металлистик, номиналистик ва миқдорий назариялар. Пулнинг асосий вазифалари: қиймат ўлчови, муомала воситаси, жамғариш воситаси, тўлов воситаси. Нархлар

ўлчови (масштаби). Ҳозирги замон пулининг табиати ва мазмуни. Олтин ва қоғоз пулларнинг ўзаро боғлиқлиги. Накд ва кредит пулларнинг хусусиятлари.

Ўзбекистонда миллий валюта – сўмнинг муомалага киритилиши босқичлари ва уларнинг аҳамияти. Миллий валюта барқарорлигини ошириш вазифаларини ҳал этиш борасидаги дастурлар.

2-МОДУЛ. БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИ НАЗАРИЯСИ

5-мавзу. Бозор иқтисодиётининг мазмуни ва амал қилиши

Бозор иқтисодиётининг мазмуни ва унинг ривожланиши. Бозор иқтисодиётининг субъектлари: уй хўжаликлари, тадбиркорлик сектори, давлат сектори ва банк. Бозор иқтисодиётининг асосий белгилари. Бозор тизимининг ўз-ўзини тартибга солувчи механизми. Классик ва ҳозирги замон бозор иқтисодиёти, уларнинг умумий томонлари ва фарқлари. Замонавий бозор хўжалиги моделлари.

Бозор иқтисодиёти шароитида доимий муаммоларни ҳал қилиш ва ресурслардан самарали фойдаланиш йўллари.

Бозор иқтисодиётининг афзалликлари. Ресурсларни тақсимлашнинг самарадорлиги. Иқтисодий фаолият ва танлов эркинлиги. Иқтисодий субъектлар ҳаракатининг таъминланиши. Бозор иқтисодиётининг бошқа ижобий жиҳатлари. Бозор иқтисодиётининг асосий зиддиятлари ва салбий жиҳатлари.

“Бозор” ва “бозор иқтисодиёти” тушунчаларининг ўзаро фарқланиши. Бозорнинг мазмуни ва асосий белгилари. Бозор механизми. Бозорнинг обьектлари ва субъектлари. Бозорнинг вазифалари. Бозорнинг туркумланиши. Ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларнинг доиравий айланиши.

Бозор инфратузилмаси. Бозор инфратузилмаси муассасаларини гурухлаш йўналишлари. Бозор инфратузилмаси таркиби.

6-мавзу. Бозор иқтисодиётига ўтиш даври ва унинг Ўзбекистондаги хусусиятлари

Бозор иқтисодиётига ўтиш даврининг мазмуни. Бозор иқтисодиётига ўтиш –барча мамлакатларга хос умумий жараён. Бозор иқтисодиётига ўтиш йўллари. Бозор иқтисодиётига ўтишнинг революцион ва эволюцион шакллари. Маъмурий-буйруқбозликка асосланган иқтисодиётдан бозор иқтисодиётига ўтишнинг хусусиятлари. Ўтиш даврида бозор иқтисодиётини шакллантиришнинг асосий йўналишлари.

Ўтиш даври иқтисодиётининг асосий белгилари. Бозор иқтисодиётига ўтишнинг миллий моделлари. Мамлакатимиз Биринчи Президенти И.Каримовнинг бевосита раҳбарлигига ишлаб чиқилган бозор иқтисодиётига ўтишнинг ўзбек модели, унинг тамойиллари ва хусусиятлари. Ўзбек моделида ҳозирги даврдаги жаҳон молиявий иқтисодий инқизорзининг салбий таъсиrlаридан ҳимоя воситасининг мужассамлашганлиги. Ўзбекистонда бозор иқтисодиётига ўтишнинг босқичлари.

Иқтисодий ислоҳотларнинг мазмуни. Ўзбекистонда иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш концепцияси ва стратегиясиҳамда асосий

йўналишлари. Иқтисодий ислоҳотларнинг босқичлари ва уларнинг вазифалари. Ўзбекистонда ислоҳотларни чуқурлаштириш ва иқтисодиётни эркинлаштиришнинг асосий йўналишлари.

Мамлакатни модернизациялаш жараёнининг мазмuni ва унинг бозор иқтисодиётига ўтишни таъминлашдаги роли. Модернизациялаш жараёнининг тамойиллари, асосий белги ва таркибий қисмлари. Ҳозирги даврда Ўзбекистонда модернизациялаш жараёнларининг асосий йўналишлари. 2017-2021 йилларда мамлакатимизни ижтимоий-иктисодий ривожланишнинг устувор йўналишлари.

3-МОДУЛ. МИКРОИҚТИСОДИЁТНИНГ АМАЛ ҚИЛИШ ВА РИВОЖЛАНИШ ҚОНУНИЯТЛАРИ

7-мавзу. Талаб ва таклиф назарияси. Бозор мувозанати

Талаб тушунчаси. Индивидуал талаб ва бозор талаби. Талаб қонуни. Гифfen самараси. Талаб эгри чизиги. Талаб миқдорига таъсир қилувчи омиллар: истеъмолчи диди, бозордаги истеъмолчилар сони, уларнинг пул даромади, ўрнини босувчи товарлар нархи, келажакда нарх ва даромадларнинг ўзгариши эҳтимоли. Олий ва паст тоифали товарлар. Энгель қонуни. Энгель эгри чизиги.

Таклиф тушунчаси. Таклиф қонуни. Таклиф эгри чизиги. Таклиф миқдорига таъсир кўрсатувчи омиллар: ресурслар нархи, ишлаб чиқариш технологияси, солиқлар ва субсидиялар, бошқа товарлар нархи, нарх ўзгаришининг кутилиши, ишлаб чиқарувчилар сони. Иқтисодий ресурсларга талаб ва таклифнинг хусусиятлари.

Талаб ва таклиф миқдорларининг мос келиши. Қисқа ва узок даврларда талабнинг ўзгариши. Бозор мувозанати. Хусусий ва умумий мувозанатлик. Талаб ва таклиф эгилувчанлиги ва уларни белгилаб берувчи омиллар.

Истеъмолчи хатти-ҳаракати назарияси. Истеъмолчининг афзал кўриши. Нафлийлик функцияси. Сўнгги қўшилган нафлийлик. Нафлийкни максималлаштириш қоидаси. Истеъмолчининг мувозанатли ҳолати. Бефарқлик эгри чизиги. Бефарқлик картаси. Истеъмолчи бюджетининг чекланганлиги. Бюджет чизиги. Нарх ва даромадлар ўзгаришининг истеъмолчи танловига таъсири.

8-мавзу. Рақобат ва монополия

Рақобат вужудга келиши тўғрисидаги турли назариялари. Рақобатнинг моҳияти ва объектив асослари. Рақобат мазмунига турли томондан ёндашув. Рақобатнинг вазифалари. Рақобатнинг турлари: тармоқ ичидаги ва тармоқлараро рақобат. Рақобат шакллари: соф рақобат, монополистик рақобат, олигополия ва соф монополия. Рақобатлашиш усуллари: нарх воситасидаги ва нархсиз рақобат, фирром ва ҳалол рақобат. Демпинг нархларни қўллаш. Рақобат курашининг замонавий шакллари: маҳсулот сифатини ошириш, маҳсулотни янгилаш, хизмат сифати, реклама, сервис, маркетинг ва х.к.

Монополиянинг моҳияти ва унинг вужудга келиши сабаблари. Ишлаб чиқариш ва капиталнинг тўпланиши ва марказлашуви. Монополияларнинг

турлари: софмонополия, олигополия, монопсония. Табиий монополиялар. Легалва сунъий монополиялар. Лернер коэффиценти. Монополистик бирлашмалар шакллари. Монополияларнинг афзаликлари ва ижтимоий-иқтисодий оқибатлари. Шумпетер гипотезаси. Давлатнинг монополияга қарши тадбирлари. Ривожланган мамлакатларда монополияга қарши сиёсат борасидаги тажрибалар. Монополияга қарши қонунчилик.

Ўзбекистонда рақобат муҳитини шакллантириш борасидаги чоратадбирлар. Мамлакатимизда рақобат муҳитини кучайтиришнинг зарурлиги ва йўналишлари. Монополияга қарши қонунчиликнинг шаклланиши. Монополистик корхоналарни тартибга солиш усуллари. Миллий иқтисодиёт рақобатбардошлигини оширишга қаратилган чора-тадбирлар. Мамлакатимизда 2017-2021 йилларда иқтисодиёт тармоқлари учун самарали рақобатбардош муҳитни шакллантириш ҳамда маҳсулот ва хизматлар бозорида монополияни босқичма-босқич камайтириш.

9-мавзу. Нархнинг моҳияти ва шаклланиш хусусиятлари

Нархнинг мазмуни ва унинг объектив асослари. Нарх тўғрисидаги турли назариялар. Товардаги икки хил хусусиятларнинг нархлардаги ифодаси. Нархнинг шаклланишига таъсир этувчи омиллар. Бозор иқтисодиёти шароитида нархнинг вазифалари.

Нархтурлари: улгурживачаканана нархлар. Нуфузли, демпинг ва дотацияланган нархлар. Шартномавий, эркинватартибгасолинувчина нархлар. Ҳудудий, миллий ва жаҳон бозори нархлари. Нарх диапазони. Нарх паритети.

Нарх ташкил топишининг бозор механизми. Муқаммал рақобат шароитида нархнинг шаклланиш хусусиятлари. Сотувчи ва харидор нархлари. Монополия шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий таклиф бўйича нарх ўзгариши. Монопсония шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий талаб бўйича нархнинг ўзгариши. Олигополия шароитида нархнинг шаклланиши. “Эргашиш” ва “инкор этиш” ҳолатлари. Нарх бўйича етакчилик.

Нарх сиёсати ва унинг Ўзбекистонда амалга оширилиш хусусиятлари. Нархларни эркинлаштириш йўллари ва босқичлари.

10-мавзу. Тадбиркорлик фаолияти ва унинг шакллари.

Тадбиркорлик капиталива унинг айланиши

Тадбиркорлик фаолияти назариясининг ривожланиш босқичлари. Тадбиркорлик фаолиятининг мазмуни ва ривожланиш шарт-шароитлари.

Тадбиркорлик фаолиятининг шакллари: давлат, жамоа, хусусий, аралаш ва бошқа шакллари. Корхона – тадбиркорлик фаолиятининг асосий ва бошланғич бўғини. Корхоналар фаолиятининг ташкил қилиниши. Акциядорлик жамияти ва акциядорлик капитали. Акция ва унинг турлари. Акция курси. Дивиденд ва таъсисчилар фойдаси. Назорат пакети. Облигациялар. Маркетинг, унинг мақсади, вазифалари ва тамойиллари. Менежмент - корхоналарни бошқариш тизими сифатида. Менежментнинг асосий мақсади ва вазифалари.

Ўзбекистонда кичик ва оилавий бизнес ҳамда хусусий тадбиркорликнинг янада эркинлаштирилиши, рағбатлантирилиши ва давлат томонидан қўллаб-

кувватланиши. Ҳозирги даврда хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес ривожи йўлидаги барча тўсиқ ва чекловларни бартараф этиш, унга тўлиқ эркинлик бериш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни кенг ривожлантириш учун қулай ишбилармонлик муҳитини яратилиши.

Тадбиркорлик капиталининг моҳияти. Тадбиркорлик капитали ва унинг ҳаракатидаги икки томонлама хусусиятнинг намоён бўлиши. Тадбиркорлик капиталининг функционал шакллари: пул, унумли капитал ва товар. Капиталнинг ҳаракат босқичлари. Тадбиркорлик капитали турли шаклларининг доиравий айланиши.

Тадбиркорлик капиталининг айланиши. Асосий ва айланма капитал, уларнинг фарқли белгилари. Капиталнинг айланиш вақти ва тезлиги. Асосий капитални такорор ишлаб чиқариш: жисмоний, маънавий ва иқтисодий эскириши ва қайта тикланиши. Амортизация ва унинг нормаси. Жадаллашган амортизация. Асосий ва айланма капиталдан фойдаланиш самарадорлиги ва унинг кўрсаткичлари. Асосий капиталдан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари. Тадбиркорлик капиталини ривожлантириш бўйича қабул қилинган қонунлар, фармонлар, қарорлар ва давлат дастурларининг амалга оширилиши.

11-мавзу. Корхона (фирма) харажатлари ва фойдаси

Ишлаб чиқариш харажатларини тадқиқ этишдаги ёндашувлар. Ижтимоий ишлаб чиқариш харажатлари. Корхона ишлаб чиқариш харажатлари. Ишлаб чиқариш харажатларининг мазмуни, таркиби ва турлари. Бевосита ишлаб чиқариш харажатлари ва муомала харажатлари. Ички ва ташки харажатлар. Доимий ва ўзгарувчи харажатлар. Ўртacha ва умумий харажатлар. Сўнгги қўшилган харажатлар тушунчаси. Харажатларни минималлаштириш қоидаси.

Қисқа ва узоқ муддатли даврда ишлаб чиқариш харажатлари. Натижалар ўзгаришига унумдорлик пасайиб бориши қонунининг таъсири. Ишлаб чиқариш миқёсининг ижобий самараси. Таннарх.

Корхона (фирма) нинг пул тушумлари ва фойдаси. Харажатлар ва даромадлар эгри чизифи. Зарар кўрмаслик нуктаси. Умумий фойда. Фойда миқдорига таъсир кўрсатувчи омиллар. Махсулот қиймати таркиби. Ялпи фойданинг тақсимланиши. Иқтисодий фойда ва бухгалтерия фойдасининг фарқланиши. Меъёрдаги фойда. Соф фойда. Фойда нормаси ва массаси ҳамда уларни ҳисоблаш. Фойда нормасига таъсир кўрсатувчи омиллар.

Корхоналарнинг банкрот бўлиши (синиши) ва санация қилиниши. Корхоналар фойдасини максималлаштириш шарти ва уни кўпайтириш йўллари. Фойда миқдорини кўпайтиришда моддий ресурсларни тежашнинг аҳамияти. Иқтисодиётни ривожлантиришнинг 2017-2021 йилларга мўлжалланган ҳаражатлар стратегияси ва унинг устувор йўналишларида белгиланган маҳаллий ишлаб чиқаришни ривожлантириш ҳамда маҳсулотлари самарадорлигини ошириш бўйича белгиланган асосий вазифалар.

12-мавзу. Иш ҳақи ва меҳнат муносабатлари

Яратилган маҳсулот ва даромадларнинг тақсимланиш тамойиллари. “Ишлаб чиқаришнинг уч омили”, қўшилган омил унумдорлиги ва бошқа назариялар. Мазкур назарияларнинг камчиликлари. Яратилган маҳсулотни тақсимлашнинг асосий йўналишлари.

Иш ҳақи тўғрисида турлича назариялар. Иш ҳақининг иқтисодий мазмuni. Номинал ва реал иш ҳақи. Реал иш ҳақининг даражаси ва ўзгаришига таъсир кўрсатувчи омиллар. Иш ҳақининг табақаланиши. Иш ҳақини ташкил қилиш шакллари ва тизимлари. Тариф тизими. Минимал иш ҳақи.

Меҳнат муносабатлари. Меҳнат шартномалари. Касаба уюшмаларининг тадбиркорлар ва давлат билан ўзаро муносабатлари. Касаба уюшмаларининг иш ҳақи даражасини ошириш йўллари. Ишчи кучи талаби ва таклифини ўзгартириш. Жамoa шартномалари ва ижтимоий суғурта тизими. Очиқ ва ёпиқ турдаги касаба уюшмаларининг иш ҳақи даражасига таъсири. Меҳнат муносабатларини тартибга солишда давлатнинг роли.

Давлатнинг иш ҳақи сиёсати. Республикада меҳнатни рафбатлантириш, иш ҳақини кўпайтириш ва аҳоли даромадлари ўсишини таъминлашга қаратилган сиёсатни амалга оширилиши. “Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили” давлат дастуридан келиб чиқадиган асосий вазифалар. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришда белгиланган иш ҳақи, пенсия, стипендия ва ижтимоий нафақалар ҳажмини изчил ошириш.

13-мавзу. Аграр муносабатлар ва агробизнес

Аграр муносабатлар ва уларнинг бозор тизимидағи хусусиятлари. Ернинг ресурс сифатидаги ўзига хос хусусиятлари. Ернинг табиий ва иқтисодий унумдорлиги. Қишлоқ хўжалигига тақорор ишлаб чиқаришнинг ўзига хос хусусиятлари. Ер – мулкчилик ва хўжалик юритиш обьекти. Ерга эгалик ва ердан фойдаланиш ҳуқуқи.

Ер рентаси мазмунига бўлган турли хил ёндашувлар ва ер рентасининг тарихий шакллари. Ер рентасининг мазмuni ва турлари: дифференциал рента, абсолют рента, монопол рента, ундирма саноат ва қурилиш участкаларидан олинадиган рента. Ижара ҳақи. Ернинг нархи ва уни белгиловчи омиллар.

Агросаноат интеграцияси. Агробизнес ва унинг турлари. Дехқон ва фермер хўжаликлари. Агрофирма, агросаноат комбинати.

Ўзбекистонда аграр ислоҳотларни амалга оширишнинг асосий йўналишлари. Ўзбекистонда ерга мулкчилик муносабатлари. Ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш чоралари. Томорқа хўжаликларининг кенгайтирилиши. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши таркибий тузилишини тақомиллаштириш. 2017-2021 йилларда қишлоқ жойларда ишлаб чиқаришни модернизациялаш ва ижтимоий инфратузилмани жадал ривожлантиришнинг асосий йўналишлари.

4-МОДУЛ. МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТ (МАКРОИҚТИСОДИЁТ)НИНГ АМАЛ ҚИЛИШ ВА РИВОЖЛАНИШ ҚОНУНИЯТЛАРИ

14-мавзу. Миллий иқтисодиёт ва унинг макроиқтисодий ўлчамлари.

Ялпи ички маҳсулот ва унинг ҳаракат шакллари

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг эълон қилиниши ва миллий иқтисодиётнинг шаклланиши. Миллий иқтисодиётнинг мазмуни ва унинг тузилиши. Макроиқтисодиёт. Макроиқтисодий таҳлил ва унинг вазифалари. Асосий макроиқтисодий кўрсаткичлар.

Ижтимоий такрор ишлаб чиқариш. Миллий маҳсулотнинг иқтисодий мазмуни ва унинг ҳаракат шакллари. Ялпи миллий маҳсулот ва ялпи ички маҳсулот. Номинал ва реал ялпи ички маҳсулот. Нарх индекси. Ялпи ички маҳсулотнинг таркибий тузилиши. Соф миллий маҳсулот, миллий даромад ва шахсий даромад. Хуфёна иқтисодиёт, унинг ўлчамлари ва намоён бўлиш шакллари. Миллий маҳсулот (ЯИМ) ни кўпайтириш омиллари ва йўллари.

Миллий ҳисоблар тизими. ЯИМни ҳисоблашга қўшилган қийматлар бўйича ёндашув. ЯИМни ҳисоблашга сарф-харажатлар бўйича ёндашув. Уй хўжаликларининг истеъмол сарфлари. Инвестицион сарфлар. Давлат сарфлари. Чет элликларнинг сарфлари. ЯИМни ҳисоблашга даромадлар бўйича ёндашув.

Ўзбекистон иқтисодиёти етакчи тармоқларини модернизация қилиш, техник ва технологик янгилашни жадаллаштириш ва унинг кўламини кенгайтириш, ишлаб чиқаришни диверсификациялаш миллий маҳсулотни кўпайтиришнинг устивор йўналиши сифатида.

Ўзбекистонда 2017-2021 йилларда ЯИМни кўпайтириш стратегияси ва уни амалга ошириш имкониятлари.

15-мавзу. Ялпи талаб ва ялпи таклиф

Ялпи талаб тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи талаб эгри чизиги. Ялпи талаб миқдорига таъсир этувчи омиллар: истеъмол сарфларидағи ўзгаришлар, инвестицион сарфлар, давлат сарфлари, соф экспортдаги ўзгаришлар.

Ялпи таклиф тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи таклиф эгри чизиги. Ялпи таклиф эгри чизигидаги ётиқ, оралиқ ва тик кесмалар. Ялпи таклиф миқдорига таъсир қилувчи омиллар: ресурслар нархининг ўзгариши, самарадорликнинг ўзгариши, ҳукуқий меъёрларнинг ўзгариши.

Ялпи талаб ва ялпи таклиф ўртасидаги мувозанат ва унинг ўзгариши. AD-AS модели. Ялпи талаб ва ялпи таклиф эгри чизиқларининг кесишиши. Храповик самарааси. Миллий бозорнинг тўйинганлик даражаси. Тақчилликнинг иқтисодий табиати ва уни бартараф қилиш йўллари.

Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози давом этиб турган ва айrim мамлакатлар ўртасида зиддият қучайган ҳозирги шароитда ялпи талабнинг қисқариши. Ялпи талабнинг ошишини қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари.

16-мавзу. Истеъмол, жамғарма ва инвестициялар

Истеъмолнинг мазмуни ва унинг турлари. Истеъмол фонди ва истеъмол сарфлари. Жамғарма ва унинг мақсади. Истеъмол ва жамғарма ўртасидаги нисбатнинг ўзгариши. Истеъмол ва жамғарма даражасини белгиловчи омиллар.

Истеъмол ва жамғарма функцияси. Истеъмол ва жамғарма ҳажмига даромаддан ташқари таъсир қўрсатувчи омиллар. Истеъмол ва жамғармага мойиллик, ўртача мойиллик, кейинги қўшилган мойиллик ҳамда уларни аниқлаш.

Жамғаришнинг мазмуни ва унинг манбалари. Ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш мақсадидаги жамғариш. Жамғариш нормаси. Номинал ва реал жамғариш.

Инвестицияларнинг мазмуни ва вазифалари. Инвестицияларнинг манбалари ва тузилиши. Инвестицияларга сарфлар даражасини белгиловчи омиллар. Ялпи ва соф инвестициялар. Ялпи инвестиция ва амортизация нисбати ўзгаришининг иқтисодиётга таъсири. Инвестиция функцияси.

Жамғарма ва инвестиция ўртасидаги нисбат. Жамғарма ва инвестиция ўртасидаги мувозанатнинг классик ва кейнсча моделлари, улар ўртасидаги фарқлар.

Ўзбекистонда инвестицион фаолиятни таъминлаш ва унинг шартшароитлари. Миллий иқтисодиётни ривожлантиришда ички инвестиция манбаларни сафарбар этиш ва чет эл инвестицияларини жалб қилишнинг аҳамияти. Таркибий ўзгаришларни изчил амалга оширишда қулай инвестиция муҳитининг яратилиши ва такомиллаштирилиши. 2017-2021 йилларда ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, транспорт-коммуникация ва ижтимоий инфраструктура лойиҳаларини амалга оширишга қаратилган фаол инвестиция сиёсатини олиб бориши.

17-мавзу. Иқтисодий тараққиёт, иқтисодий ўсиш ва миллий бойлик.

Иқтисодий тараққиётнинг мазмуни ва қўрсаткичлари. Иқтисодий тараққиётнинг иқтисодий ўсишдан фарқли жиҳатлари. Иқтисодий тараққиётнинг экстенсив ва интенсив турлари. Иқтисодий ўсиш назариялари, концепция ва моделлари. Иқтисодий ўсишнинг кейнсча ва неокейнсча моделлари. Кобб-Дуглас моделининг мазмуни. Р.Харрод ва Е.Домар моделлари. В.Леонтьевнинг “харажатлар-натижалар” модели. “Ноль даражадаги иқтисодий ўсиш” концепцияси.

Иқтисодий ўсишнинг мазмуни, мезонлари ва қўрсаткичлари. Иқтисодий ўсиш суръати. «70 миқдори қоидаси». Иқтисодий ўсишнинг алоҳида томонларини тавсифловчи қўрсаткичлар.

Иқтисодий ўсишнинг омиллари. Кейинги қўшилган ишлаб чиқариш омиллари унумдорлиги қўрсаткичлари. Реал маҳсулот ўсишини аниқлаб берувчи омиллар.

Миллий бойлик ва унинг таркибий қисмлари. Моддий-буюмлашган, номоддий (интеллектуал) ва табиий бойлик.

Мамлакатнинг иқтисодий салоҳияти. Ўзбекистоннинг иқтисодий салоҳиятидан самарали фойдаланиш ва иқтисодий ўсиш муаммолари. Иқтисодий ўсиш самарадорлигини таъминлашда табиий, моддий ва молиявий ресурслардан тежаб-тергаб фойдаланишнинг аҳамияти.

Мамлакатимизда 2017-2021 йилларга мўлжалланган кенг кўламли дастурларни амалга ошириш асосида иқтисодий ўсишнинг узоқ муддатли барқарор ўсиш суръатларини таъминлаш.

18-мавзу. Миллий иқтисодиётнинг мувозанатли ва мутаносибли ривожланиши

Иқтисодий мувозанат тушунчаси. Умумиқтисодий ва хусусий мувозанатлик. Турғун ва муттасил ривожланиб боруви мувозанатлик. Иқтисодий мувозанатлилик даражасини аниқлаш усуллари. Иқтисодий мувозанатнинг амал қилиш тамойиллари ва намоён бўлиш шакллари.

Иқтисодий мутаносиблик ва унинг турлари. Мутаносибликларнинг таснифланиши. Мутаносибликларни таъминлаш орқали миллий иқтисодиётнинг мувозанатли ривожлантирилиши.

Ўзбекистонда иқтисодиётнинг таркибий ўзгартириш, диверсификациялаш модернизациялаш асосида мутаносибли ривожлантирилиши. Макроиқтисодий барқарорлаштириш сиёсатининг амалга оширилиши. Ҳаракатлар стратегияси бўйича миллий иқтисодиётнинг мутаносиблиги ва барқарорлигини таъминлаш, унинг таркибида саноат, хизмат кўрсатиш соҳаси, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улушкини кўпайтириш.

19-мавзу. Иқтисодиётнинг цикллиги ва макроиқтисодий бекарорлик

Иқтисодий ривожланишдаги номутаносибликлар ва уларнинг намоён бўлиш шакллари. Иқтисодиётнинг цикли ривожланиши. Иқтисодий цикл фазалари. Циклик тебранишлар.

Иқтисодий цикл назариялари. Экстернал ва интернал назариялар. Соғ монетар назария. Етарлича истеъмол қиласлиқ назарияси. Жамғариш назарияси. Психологик назария. Иқтисодий цикл турлари.

Иқтисодий инқирознинг мазмuni, сабаблари ва турлари. Пул-кредит соҳасидаги инқироз, валюта инқирози, биржа инқирози, экологик инқироз, тармоқлар инқирози, таркибий инқироз, аграр инқироз. Даврий, оралиқ, номунтазам инқирозлар. Ортиқча ишлаб чиқариш ва тақчил ишлаб чиқариш инқирозлари.

2008 йилда келиб чиққан жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг моҳияти, келиб чиқиши сабаблари ва салбий оқибатлари. Ривожланган мамлакатларнинг жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозидан чиқиши борасидаги чора-тадбирлари. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг Ўзбекистон иқтисодиётига таъсири ҳамда унинг оқибатларини олдини олиш ва юмшатишга асос бўлган омиллар.

20-мавзу. Ишчи кучи, унинг бандлиги ва ишсизлик

Ишчи кучининг ижтимоий-иқтисодий мазмuni. Ишчи кучининг такрор ишлаб чиқарилиши. Ишчи кучининг миқдор ва сифат жиҳатдан аниқланиши. ФТТнинг ишчи кучини сифат жиҳатдан такомиллашувига таъсири. Нуфус қонуни. Аҳолининг табиий ўсиши. Ишчи кучи миграцияси ва унинг шакллари.

Ишчи кучи бозори. Ишчи кучига талаб ва таклиф ҳамда уни аниқловчи омиллар. Ишчи кучининг нафлиилиги ва қиймати. Ишчи кучи бозорининг ижтимоий-иқтисодий хусусиятлари. Филлипс эгри чизиги. Ишчи кучининг айrim соҳалардан бўшаши ва уни қайта тақсимлашнинг бозор механизми.

Ишчи кучи бандлиги тўғрисида турли хил назариялар. Неоклассик, кейнсча, монетаристик, институционал-социологик мактаб концепциялари. Шартномага асосланган бандлик назарияси. Бандлик моделлари. Мослашувчан ишчи кучи бозори концепцияси.

Ишсизлик ва унинг турлари. Фрикцион, таркибий ва циклик ишсизлик. Институционал, технологик, ҳудудий, яширин, турғун ишсизлик. Ишсизликнинг табиий даражаси. Ишсизлик даражаси ва уни аниқлаш. Ишсизликнинг иқтисодий ва ижтимоий оқибатлари. А.Оукен қонуни. Ишсизлик ва инфляциянинг ўзаро боғлиқлиги.

Ўзбекистонда 2017-2021 йилларда ишчи кучи бандлигини таъминлаш, ишсизлик даражасини камайтириш, ишчи кучи бозори мутаносиблиги ва инфратузилмасини ривожлантириш борасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари.

21-мавзу. Молия тизими ва молиявий сиёсат

Молиянинг мазмуни ва аҳамияти. Молиявий муносабатларнинг обьектлари ва субъектлари. Молиянинг вазифалари. Молия тизими ва унинг бўғинлари. Давлат бюджети ва унинг молиявий ресурсларни шакллантиришдаги аҳамияти. Ўзбекистон Республикаси давлат бюджетининг тузилиши.

Давлат бюджетининг даромадлари ва харажатлари таркиби ҳамда уларнинг эгри чизиги. Бюджет тақчиллиги ва давлат қарзлари, уларнинг иқтисодиётга таъсири. Давлат ички қарзи. Давлат кредити. Давлат ташқи қарзи. 2017-2021 йилларда Ўзбекистонда давлат бюджетининг барча даражаларида мутаносибликни таъминлаш.

Бозор иқтисодиёти шароитида солиқлар ва унинг вазифалари. Солиқ солиш тамойиллари. Солиқ имтиёzlари. Солиқларнинг туркумланиши. Лаффер эгри чизиги. Солиқ юки ва унинг даражасини аниқлаш. Солиқ юкининг тақсимланиши. Молиявий сиёсат. Фискал (солиқ-бюджет) сиёсат.

Ўзбекистонда солиқ юкини камайтириш ва солиқка тортиш тизимини соддалаштириш ҳамда унификация қилиш.

22-мавзу. Пул-кредит тизими. Банклар ва уларнинг бозор иқтисодиётидаги роли

Пул муомаласи. Пул тизими ва унинг таркибий қисмлари. Муомала учун зарур бўлган пул миқдорини аниқлаш ва унга таъсир этувчи омиллар. Пул муомаласи қонунлари. Пулнинг айланиш тезлиги. Пул миқдорини аниқлашга турлича ёндашувлар. $MV=PQ$ тенгламасининг амал қилиши. Пул агрегатлари. Пул бозорида талаб ва таклиф. Пул таклифи ва унинг мультиплатори.

Инфляция ва унинг келиб чиқиши сабаблари. Инфляция даражаси ва суръати. Талаб ва таклиф инфляцияси. Инфляция турлари: ўрмалаб борувчи, жадал ва гиперинфляция. Инфляциянинг ижтимоий-иктисодий оқибатлари, давлатнинг инфляцияга қарши сиёсати.

Кредитнинг моҳияти, вазифалари ва турлари. Кредит муносабатларининг обьектлари ва субъектлари. Кредит ресурсларининг манбалари. Кредит

бериштамойиллари. Фоиз ставкаси ва унинг даражасини аниқловчи омиллар. Кредит-пул тизими니 давлат томонидан тартибга солиш.

Банкларнинг иқтисодий мазмуни. Банк тизими. Марказий банк ва унинг вазифалари. Тижорат банклари ва уларнинг вазифалари. Банк операциялари ва банк фойдасининг ҳосил бўлиши. Банк тизимининг такомиллаштирилиши. IS-LM моделида бюджет-солиқ ва пул кредит сиёсати.

Ўзбекистонда миллий валютани мустаҳкамлаш сиёсатининг амалга оширилиши. Сўмнинг харид қувватини ошириб бориш ва барқарорлигини таъминлаш. Инфляцияга қарши аниқ ўйланган сиёсат ўтказиш. Пул миқдорининг ўсишини товарлар ва хизматлар миқдорининг тегишли даражада ўсиши билан боғлаб олиб бориш. Миллий валюта алмашув курсининг барқарорлигига эришиш. 2017-2021 йилларда илғор халқаро тажрибада кўлланиладиган инструментлардан фойдаланган ҳолда пул-кредит сиёсатини янада такомиллаштириш, шунингдек валютани тартибга солишда замонавий бозор механизмларини босқичма-босқич жорий этиш, миллий валютанинг барқарорлигини таъминлаш.

23-мавзу. Бозор иқтисодиётини тартибга солишда давлатнинг роли

Иқтисодиётни тартибга солишнинг моҳияти ва зарурлиги. Иқтисодиётни тартибга солишнинг классик, монетаристик, кейнсча назариялари.

Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг мақсади. Давлатнинг иқтисодий ўрни ва вазифалари: бозор муносабатлари қатнашчиларини ҳуқуқий ҳимоялаш, рақобатчилик муҳитини вужудга келтириш; ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларни қайта тақсимлаш; иқтисодиётнинг ва пул муомаласининг барқарорлигини таъминлаш; ташқи иқтисодий фаолиятни тартибга солиш. Фантехника тараққиёти, таркибий, ижтимоий ва минтақавий сиёсатни амалга оширишда давлатнинг ўрни.

Давлатнинг иқтисодиётни тартибга солишдаги бевосита ва билвосита усуллари. Иқтисодиётнинг давлат сектори ва унинг чегаралари. Давлат буюртмалари ва давлат харидлари. Иқтисодиётни бевосита тартибга солишнинг маъмурий воситалари. Истеъмолчи ва ишлаб чиқарувчи ортиқчалиги. Пул-кредит сиёсати. Монетар сиёсат. Бюджет сиёсати. Давлат иқтисодий дастурлари. Ташқи иқтисодий усуллари.

Хозирги шароитда давлатнинг иқтисодиётни тартибга солишдаги ролига қарашларнинг ўзгариши. Ўзбекистонда 2017-2021 йилларда мамлакатнинг ижтимоий-иктисодий ривожланиш жараёнларини тартибга солишда давлат иштирокини камайтириш, давлат бошқаруви тизимини марказлаштиришдан чиқариш ва демократлаштириш, давлат-хусусий шерикликни кенгайтириш, нодавлат, жамоат ташкилотлари ва жойлардаги ўзини ўзи бошқариш органларининг ролини ошириш вазифалари.

24-мавзу. Аҳоли даромадлари ва давлатнинг ижтимоий сиёсати

Аҳоли даромадлари, уларнинг турлари ва шаклланиш манбалари. Номинал ва реал даромад. Даромадларнинг табақаланиш сабаблари ва омиллари. Турмуш даражаси ва сифати. Турмуш даражаси ва қашшоқликнинг

кўрсаткичлари. Оила бюджети: даромадлар ва харожатлар таркиби. Фаровонликнинг энг қуи чегараси. Турмуш тарзи. Яшаш минимуми. Истеъмолчи саватчаси.

Даромадлар тенгсизлиги ва унинг даражасини аниқлаш. Лоренц эгри чизиги. Дицель ва Жини коэффициентлари. Кузнец гипотезаси. Бозор иқтисодиёти шароитида даромадлар тенгсизлигини келтириб чиқарувчи умумий омиллар.

Даромадларни давлат томонидан қайта тақсимлаш фояси, мақсади ва дастаклари. Ижтимоий тўловлар. Ижтимоий сиёsat. Ўзбекистон бозор иқтисодиёти шароитида аҳолини ижтимоий ҳимоялашнинг асосий йўналишлари. Ички истеъмол бозорини ҳимоя қилиш. Аҳолининг кам таъминланган табақаларини ижтимоий ҳимоялаш ва қўллаб-куватлаш. Аҳолининг реал пул даромадларини ва харид қобилиятини ошириш, кам таъминланган оиласлар сонини ва аҳолининг даромадлари бўйича фарқланиш даражасини янада камайтириш

5- МОДУЛ. ЖАҲОН ХЎЖАЛИГИ

25-мавзу. Жаҳон хўжалиги ва унинг эволюцияси

Жаҳон хўжалигининг ташкил топиши, босқичлари ва асосий белгилари. Жаҳон хўжалиги субъектлари. Жаҳон мамлакатларининг иқтисодий ривожланиш кўрсаткичлари. Ишлаб чиқаришнинг байналмилашуви. Халқаро меҳнат тақсимоти. Иқтисодий ўзаро боғлиқликнинг ўсиши ва бевосита халқаро ишлаб чиқаришнинг шаклланиши. Иқтисодиётнинг байналмилашувида ФТТ ва трансмиллий капиталнинг ўрни.

Глобаллашув жараёнининг моҳияти ва асосий йўналишлари. Жаҳон хўжалиги глобаллашуви жараёнларининг зиддиятли томонлари. Турли мамлакатлардаги иқтисодий ривожланишнинг бир текисда бормаслиги. Бой ва қашшоқ мамлакатлар ўртасидаги фарқнинг кучайиши. Экологик ҳалокат таҳдидларининг кучайиб бориши. Турли мамлакатларда аҳоли сони ўзгаришининг фарқланиши. Ҳозирги даврдаги жаҳон молиявий-иқтисодий инқиrozининг вужудга келишига глобаллашув жараёнларининг таъсири.

Халқаро иқтисодий муносабатларнинг мазмуни ва шакллари. Капиталнинг халқаро ҳаракати. Ишчи кучининг халқаро миграцияси. Фан-техника ютуқларининг халқаро айирбошланиши. Жаҳон инфратузилмасининг ривожланиши.

Жаҳон хўжалиги алоқаларини халқаро тартибга солиш. Молия, валюта ва кредит, жаҳон савдоси соҳаларидаги тартибга соловчи тузилмалар.

Ўзбекистонда 2017-2021 йилларда чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташкил сиёsat соҳасидаги устувор йўналишлар, давлат мустақиллиги, суверенитетини мустаҳкамлаш, мамлакатнинг халқаро муносабатларнинг тенг хуқуқли субъекти сифатидаги ўрни ва ролини ошириш, ривожланган демократик давлатлар қаторига кириш, Ўзбекистоннинг ён-атрофида хавфсизлик, барқарорлик ва аҳил қўшничилик муҳитини шакллантириш.

26-мавзу. Халқаро иқтисодий интеграция ва Ўзбекистоннингжаҳон ҳамжамиятига кириб бориши

Халқаро иқтисодий интеграция жараёнлари тўғрисидаги турлича назариялар ва уларнинг асосий йўналишлари. Халқаро иқтисодий интеграциянинг мазмuni. Халқаро иқтисодий интеграциянинг асосий шакллари. Халқаро иқтисодий интеграция жараёнини тақозо қилувчи омиллар. Жаҳондаги асосий интеграцион гурухларнинг амал қилиш хусусиятлари. Очик иқтисодиёт ва унинг ўзига хос белгилари.

Давлатлараро иқтисодий интеграциянинг ривожланишидаги шарт-шароитлар. Турли минтақалардаги асосий интеграцион гурухлар. Европа Иттифоқи (ЕИ), Эркин савдо тўғрисида Шимолий Америка битими (НАФТА), Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари ассоциацияси (АСЕАН), Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги (МДҲ).

Ўзбекистоннинг жаҳон иқтисодиётига қўшилишининг шарт-шароитлари. Республиkaning жаҳон хўжалигига интеграциялашувининг глобал, трансконтинентал, минтақалараро, минтақавий даражалари. Ўзбекистон ташқи иқтисодий фаолиятининг асосий йўналишлари.

Ўзбекистоннинг турли мамлакатлар билан ўзаро манфаатли икки томонлама ҳамкорлик алоқаларининг кучайиб бориши мамлакатимизда очик индустрисал иқтисодий ҳудудларнинг ривожланиши. Ўзбекистоннинг яқин қўшни мамлакатлар билан иқтисодий ҳамкорлигининг кучайиши.

27-мавзу. Жаҳон бозори. Халқаро валюта ва кредит муносабатлари

Халқаро савдо тўғрисидаги турли хил назариялар. Мутлақ устунлик ва қиёсий устунлик назариялари. Хекшер-Олин-Самуэльсон модели. Ишлаб чиқариш омиллари нисбати назарияси. Ишчи кучи малакаси модели. Муқобил ҳаражатлар модели. Товарнинг ҳаётй цикли назарияси.

Халқаро савдонинг мазмuni. Экспорт ва импорт, улар ўртасидаги нисбатнинг ўзгариши. Таққослама экспорт ихтисослашуви коэффициенти. Экспорт квотаси. Экспорт ва импорт мультипликатори. Экспорт ва импорт ҳажми ўзгаришининг ялпи миллий ишлаб чиқариш ҳажмига таъсири. Халқаро савдонинг хусусиятлари. Протекционизм ва эркин савдо сиёсалари. Экспортни рағбатлантириш усуслари.

Тўлов баланси ва унинг таркиби. Ташқи савдо баланси. Абсорбция. Капитал ҳаракати баланси. Расмий захираларнинг асосий кўринишлари. Расмий захиралар бўйича операциялар. Жаҳон молиявий-иктисодий инқирозининг вужудга келишида ташқи қарз ва ташқи савдо балансидаги номутаносибликлар кучайишининг таъсири.

Халқаро валюта-кредит муносабатлари. Миллий ва халқаро валюта тизими. Жаҳон валюта тизимининг ривожланиш босқичлари: олтин стандарт, олтин-девизли ва сузиб юрувчи валюта тизими. Валюта курси ва унга таъсир кўрсатувчи омиллар. Харид қилиш лаёкати паритети назарияси.

Валюта-молия соҳасидаги давлатлараро ташкилотлар фаолиятининг ривожланиши. Халқаро валюта фонди. Европа валюта тизими. Халқаро тикланиш ва тараққиёт банки. Халқаро молиявий корпорация. Иқтисодий

ҳамкорлик ва ривожланиш ташкилоти. Европа тикланиш ва тараққиёт банки. Осиё тараққиёт банки.

IV. Амалий машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Амалий машғулотлар учун қуидаги мавзулар тавсия этилади:

1. “Иқтисодиёт назарияси” фанининг предмети ва билиш услублари
2. Ишлаб чиқариш жараёни ва унинг натижалари
3. Иқтисодий тизимлар ва мулкчилик муносабатлари
4. Товар-пул муносабатлари ривожланиши бозор иқтисодиёти шаклланиши ва амал қилишининг асосидир
5. Бозор иқтисодиётининг мазмуни ва амал қилиши
6. Бозор иқтисодиётига ўтиш даври ва унинг Ўзбекистондаги хусусиятлари
7. Талаб ва таклиф назарияси. Бозор мувозанати
8. Рақобат ва монополия
9. Нархнинг моҳияти ва шаклланиш хусусиятлари
10. Тадбиркорлик фаолияти ва унинг шакллари. Тадбиркорлик капитали ва унинг айланиши
11. Корхона (фирма) харажатлари ва фойдаси
12. Иш ҳақи ва меҳнат муносабатлари
13. Аграр муносабатлар ва агробизнес
14. Миллий иқтисодиёт ва унинг макроиқтисодий ўлчамлари. Ялпи ички маҳсулот ва унинг ҳаракат шакллари
15. Ялпи талаб ва ялпи таклиф
16. Истеъмол, жамғарма ва инвестициялар
17. Иқтисодий тараққиёт, иқтисодий ўсиш ва миллий бойлик.
18. Миллий иқтисодиётнинг мувозанатли ва мутаносибли ривожланиши
19. Иқтисодиётнинг циклиги ва макроиқтисодий бекарорлик
20. Ишчи кучи, унинг бандлиги ва ишсизлик
21. Молия тизими ва молиявий сиёsat
22. Пул-кредит тизими. Банклар ва уларнинг бозор иқтисодиётидаги
23. Бозор иқтисодиётини тартибга солишда давлатнинг роли
24. Аҳоли даромадлари ва давлатнинг ижтимоий сиёsatи
25. Жаҳон хўжалиги ва унинг эволюцияси
26. Халқаро иқтисодий интеграция ва Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига кириб бориши
27. Жаҳон бозори. Халқаро валюта ва кредит муносабатлари

Лаборатория ишларини ташкил этиш бўйича кўрсатмалар

Фан бўйича лаборатория ишлари намунавий ўкув режада кўзда тутилмаган.

V. Фан бўйича курс иши (лойиҳаси)

Курс иши(лойиҳаси) фан мавзуларига тааллуқли масалалар юзасидан талабаларга якка тартибда тегишли топшириқ шаклида берилади. Курс иши

(лойиҳаси)нинг ҳажми, расмийлаштириш шакли, баҳолаш мезонлари ишчи фан дастурида ва тегишли кафедра томонидан белгиланади. Курс иши(лойиҳаси)ни бажариш талабаларда фанга оид билим, кўникма ва малакаларни шакллантиришга хизмат қилиши керак.

Курс иши учун таҳминий мавзулар:

1. Мулкчилик муносабатлари ва ижтимоий соҳа.
2. Товар ва пул муносабатларининг шаклланиши.
3. Иқтисодиётнинг глобаллашув шароитида бозорнинг амал қилиши.
4. Бозор иқтисодиётига ўтиш даври ва унинг Ўзбекистондаги хусусиятлари.
5. Талаб, таклиф ва бозор мувозанати.
6. Рақобат ва нархнинг шаклланиши.
7. Монополиянинг иқтисодий асослари.
8. Антимонопол қонунчиллик ва монополияларни тартибга солиш.
9. Иш ҳақининг шаклланиши ва амал қилиши.

VI.Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Ҳозирги замон иқтисодиёт назарияси ривожланишининг асосий йўналишлари.
2. Иқтисодиёт назарияси ривожланишининг асосий босқичлари.
3. Мехнат унумдорлиги – иқтисодий ўсиш омили сифатида.
4. Мулкчилик шакллари ўзгаришининг йўллари ва усувлари.
5. Ўзбекистонда миллий валютанинг муомалага киритилиши.
6. Бозор иқтисодиёти моделлари.
7. Бозор иқтисодиётининг ижтимоий йўналтирилганлиги ва унинг Ўзбекистонга хос хусусиятлари.
8. Бозор инфратузилмаси ва унинг унсурлари.
9. Рақобат курашининг шакллари ва усувлари.
10. Монополиялар, уларнинг амал қилиш ва тартибга солиш хусусиятлари.
11. Ишлаб чиқариш харажатлари ва уларни камайтириш йўллари.
12. Корхона фойдасининг тақсимланиши ва ишлатилиши.
13. Миллий иқтисодиёт ва унинг макроиктисодий кўрсаткичлари.
14. Ўзбекистонда миллий ҳисоблар тизими: ҳолати ва истиқболлари.
15. Истеъмолчи ҳулқи назариясининг асосий ҳолати.
16. Жамғарма ва унинг ҳажмига таъсир этувчи омиллар.
17. Иқтисодий ўсишнинг моҳияти, асосий тавсифномаси ва модели.
18. Макроиктисодий мувозанатликнинг моҳияти ва унга эришиш йўллари.
19. Иқтисодий ривожланишининг цикллилиги ва иқтисодий цикл назариялари.
20. Ялпи ишчи кучи ва уни такрор ишлаб чиқариш.
21. Ишсизликнинг келиб чиқиши сабаблари ва намоён бўлиш шакллари.
22. Солиқлар, уларнинг вазифалари ва турлари.
23. Давлатнинг пул кредит сиёсати: мақсади ва дастаклари.
24. Инфляция ва унинг намоён бўлиш шакллари.

25. Ўзбекистонда банк тизимини такомиллаштириш йўллари.
26. Аҳоли даромадларининг мазмуни, турлари ва шаклланиш манбалари.
27. Давлатнинг ижтимоий сиёсати.
28. Бозор иқтисодиёти шароитида даромадлар тенгсизлиги.
29. Жаҳон хўжалигининг шаклланиши ва ривожланиши.
30. Халқаро иқтисодий интеграция, унинг мазмуни ва шакллари.
31. Жаҳоннинг глобал иқтисодий муаммолари.
32. Эркин савдо ва протекционизм сиёсати.
33. Ўзбекистон ташқи савдо муносабатлари географиясининг сифат жиҳатидан ўзгариб бориши
34. Тўлов балансининг моҳияти ва таркиби.

Мустақил ўзлаштириладиган мавзулар бўйича талабалар томонидан рефератлар тайёрлаш ва уни тақдимот қилиш тавсия этилади.

VII. Асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар ҳамда ахборот манбаалари

Асосий адабиётлар

1. Economics: principles, problems, and policies / Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. — 21th edition. 2018
2. Economics, 3rd Edition. N. Gregory Mankiw and Mark P. Taylor. © 2014.
3. Экономическая теория : учебник / С.С. Носова. — 4-е изд., стер. – Москва: КНОРУС, 2017. - 792 с.
4. Xodiyev B.Yu., Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – Т.: Barkamol fayz-media, 2017. – 783 bet.
5. Б.Д. Хажиев, К.К. Мамбетжанов. Экономическая теория. Учебник. - Т.: «IQTISODIYOT», 2019. - 552 стр.
6. Ўлмасов А., Ваҳобов А.В. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: «Iqtisod-moliya», 2014. – 480 бет.

Қўшимча адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – Т.: Ўзбекистон, 2017. – 46 б.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 17 январдаги “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили”да амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида”ги ПФ-5635-сонли Фармони.
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси // Халқ сўзи газетаси, 2018 йил 29 декабрь.
5. Шодмонов Ш.Ш., Мамарахимов Б.Э. Иқтисодиёт назарияси. Маъruzalар матни. – Т.: Iqtisod-moliya, 2016. – 728 бет.

6. Хажиев Б.Д., Мамарахимов Б.Э., Шарипов Қ.Б. “Иқтисодиёт назарияси” фани бўйича Ўқув-услубий мажмуа. – Тошкент: ТДИУ, 2019
7. Шодмонов Ш.Ш., Фофуров У.В. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: Iqtisod-moliya, 2010. – 728 бет.
8. Экономическая теория: Учебник для бакалавров / Под общ. ред. А.А.Кочеткова. 5 – изд., перераб. и доп. – М.: издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2014. - 696 с.
9. Экономическая теория. Экономические системы: формирование и развитие: Учебник / Под ред. И.К. Ларионова, С.Н.Сильвестрова. – М.: издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2015. - 876 с.
10. Экономическая теория (политэкономия): Учебник / Под общ. ред. д-ра экон. наук, проф., засл. Деятели науки РФ Г.П. Журавлевой. – 5-е изд. – М.: ИНФРА – М, 2014, - 864 с. – (Высшее образование).
11. Экономическая теория: учебное пособие / коллектив авторов: под ред. В.М. Соколинского. – 7-е изд., стер. – М.: КНОРУС, 2014. -464 с. – (Бакалавриат).

Интернет сайтлари

1. www.press-service.uz -Ўзбекистон Республикаси Президентининг матбуот хизмати
2. www.gov.uz – Ўзбекистон Республикаси хукумат портали
3. www.lex.uz – Ўзбекистон Республикаси Қонун хужжатлари маълумотлари миллий базаси
4. www.edu.uz - Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги портали
5. www.stat.uz – Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси расмий сайти.
6. www.cbu.uz – Ўзбекистон Республикаси Марказий банки расмий сайти.
7. www.mineconomy.uz - Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги расмий сайти
8. www.mf.uz - Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги расмий сайти
9. www.norma.uz -Ўзбекистон Республикаси қонунчилиги сайти
10. www.tsue.uz – Тошкент давлат иқтисодиёт университети расмий сайти
11. www.tradingeconomics.com – экономические показатели
12. www.e-report.ru - Обзорная информация по мировой экономике
13. www.stplan.ru - экономика и управление
14. www.catback.ru - научные статьи и учебные материалы по экономике

